

سنجش میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه پیام نور

خراسان جنوبی*

محمد حسن شربتیان^۱ و اعظم امینیان^۲

^۱ - هیئت علمی (مربی آموزشیار) گروه علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور.

Email: sharbatriyan@pnu.ac.ir

^۲ - مدرس و پژوهشگر گروه علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور مرکز مشهد

Email: aminian_ma_o2@yahoo.com

چکیده

سرمایه اجتماعی به معنای هنجارها و شبکه‌هایی است که امکان مشارکت افراد را در فعالیت‌های جمعی، به منظور کسب سود متقابل برای تمام عرصه‌های از جمله افزایش امنیت اجتماعی فراهم می‌کند، و از طریق سنجش سطح اعتماد و اطمینان اجتماعی و سطح عضویت در انجمن‌های مدنی به طور رسمی و غیررسمی می‌توان سرمایه اجتماعی و امنیت را مورد سنجش قرار داد. مسأله پژوهش حاضر، سنجش میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه پیام‌نور خراسان جنوبی می‌باشد. هدف کلی پژوهش، بررسی مهم‌ترین پارامترهای سرمایه اجتماعی در زندگی دانشجویان دانشگاه پیام‌نور با توجه به افزایش راهکارهای امنیت اجتماعی است، با توجه به نظریات مورد استفاده در پژوهش، سرمایه اجتماعی را نوعی دارایی برای گروه‌های اجتماعی جامعه از جمله دانشجویان باید دانست، که از طریق مشارکت، انسجام و همبستگی می‌توانند به تقویت امنیت اجتماعی در منطقه خود بپردازند. دانشجویان در دانشگاه سرمایه اجتماعی خود را از طریق ارتباطات اجتماعی در گروه‌های جمعی و عضویت آنان در گروه‌های اجتماعی به دست می‌آورند. این گروه‌های اجتماعی از طریق عضویت، مشارکت، مبادله و شناسایی متقابل با اعضای گروه می‌توانند از دارایی‌ها اجتماعی برخوردار گردند. بدین ترتیب، فرضیات مورد بررسی، در دو سطح خرد و میانی در میان دانشجویان دانشگاه بررسی شده است. شیوه نمونه‌گیری تصادفی و با استفاده از نمونه‌گیری طبقه‌بندی سیستماتیک بوده است؛ و تعداد حجم نمونه ۳۲۹ نفر بوده است. نتایج آزمون‌های آماری (F و T) بیانگر این است که متغیرهایی چون "جنسیت، تأهل، محل سکونت و محل تولد" در سطوح بیان شده بر بهره‌مندی از پارامترهای سرمایه اجتماعی، اثر نگذاشته است و متغیرهایی چون "طبقه اجتماعی، تعاملات خانوادگی، منابع فردی، منزلت تحصیلی، تعاملات اجتماعی در دانشگاه و محله و..." از مهم‌ترین متغیرهای بهره‌گیری و تقویت پارامترهای سرمایه اجتماعی در بین دانشجویان می‌باشد.

* این طرح پژوهشی با حمایت شورای پژوهشی پیام‌نور خراسان جنوبی انجام گردیده است.

۱- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی و عضو انجمن‌های جامعه‌شناسی و انجمن انسان‌شناسی ایران

شماره تماس: ۰۹۳۸۵۰۵۷۴۸۹

۲- پژوهشگر علوم اجتماعی و عضو انجمن جامعه‌شناسی ایران

واژه های کلیدی:

اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، سرمایه اجتماعی، شبکه اجتماعی، مشارکت اجتماعی

مقدمه

سرمایه اجتماعی از مفاهیم جدیدی است که در دهه های اخیر در ایران در بررسی های اقتصادی و اجتماعی تحقیقات در سطوح ملی و محلی مورد توجه قرار گرفته است. در بررسی پارامترهای سرمایه اجتماعی "اعتماد، هنجارها، انسجام و مشارکت اجتماعی" نقش بارزی در شکل گیری این پدیده اجتماعی در میان افراد جامعه ایفاء می کند. بنابراین سرمایه اجتماعی مفهومی است که جامعه شناسان معاصر برای بررسی کیفیت و کمیت روابط اجتماعی آن را به کار می برند. این مفهوم در حوزه جامعه شناسی توسعه، کاربرد فراوانی دارد. از دیدگاه انسان شناسان و جامعه شناسان پدیده سرمایه اجتماعی از عوامل زیربنایی حرکت هر جامعه ای به سمت توسعه به شمار می رود. سرمایه اجتماعی در جوامع امروزی نقش بسیار مهمی برای توسعه شبکه های روابط جمعی میان انسان ها و سازمان ها دارد. کم و کیف روابط اجتماعی، میزان و نحوه تعاملات و نوع حمایت هایی که میان افراد رد و بدل می شود در انباشت و سرمایه گذاری سرمایه اجتماعی افراد از اهمیت خاصی برخوردار است. تمایزات و تفاوت هایی که ناشی از عوامل فرهنگی و ساختاری در طی جریان جامعه پذیری و طول دوره زندگی افراد ایجاد می گردد؛ همواره منجر به جداسدن جهان اجتماعی زنان و مردان گردیده است به طوری که تفکیک جنسی در رشد سرمایه اجتماعی و دستیابی به منابع حمایتی بسیار اثرگذار است و همچنین وجود تبعیض در حوزه های عمومی و خانوادگی برای افراد، فرصت و شانس پیوندهای اجتماعی متنوع را خصوصاً برای زنان محدودتر کرده است. در نتیجه تفاوت در سرمایه اجتماعی شبکه ای بین زنان و مردان از لحاظ ساخت ترکیب، میزان و نحوه تعاملات و انواع حمایت هایی که از شبکه دریافت می کنند قابل بررسی است (باستانی - صالحی هیکویی، ۱۳۸۶: ۶۶).

به طور کلی، سرمایه اجتماعی و بهره مندی از پارامترهای آن در بین افراد جامعه شاخص مناسبی برای همبستگی و مشارکت اجتماعی در جامعه تلقی می گردد؛ هم چنین تأثیر پارامترهایی که بر سرمایه اجتماعی دانشجویان در منطقه محل سکونت آن ها اثر گذارست، بر سلامت اجتماعی و روانی آن ها تأثیرگذار است؛ علاوه بر این تأثیر، این پدیده بر روابط اجتماعی از بُعد کمیت و کیفیت و بر بهره مندی از امکانات و موقعیت های افراد اثرگذار و قابل بررسی است. مسأله پژوهش حاضر، سنجش میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه پیام نور خراسان جنوبی و عوامل مؤثر بر آن در منطقه محل زندگی آن ها است.

در این تحقیق، هدف آن است مهم ترین پارامترهای اساسی که در شکل گیری و افزایش سرمایه اجتماعی در زندگی دانشجویان دانشگاه پیام نور اثر گذارست مورد بررسی قرار گیرند. اهداف جزئی این پژوهش در سطح خرد، بررسی سطوح اعتماد به اعضای "خانواده، دوستان، همسایگان، همکاران و اقوام و آشنایان و..." می باشد. که در این سطح، ارزش هایی چون "صداقت، امانت، تعهد، و ارزش های منفی چون پارتی بازی، چاپلوسی و..." قابل مطالعه است.

در سطح میانی، کنش‌های خاص کنشگران اعم از اشخاص حقوقی و حقیقی مورد توجه قرار می‌گیرد. در این سطح، به ارتباطات افقی و عمودی افراد در زندگی روزمره اشاره می‌شود که این ارتباطات شامل "سازمان‌ها و روابط بینابینی اعم از باشگاه‌ها، انجمن‌ها، شرکت‌ها، و احزاب سیاسی و..." می‌باشد.

مبانی نظری

فضای مفهومی سرمایه اجتماعی

مفهوم سرمایه اجتماعی، به گونه‌های مختلف توسط محققان تعریف شده است که می‌توان از مجموع این تعاریف به این تعریف رسید که «سرمایه اجتماعی، مجموعه‌ای از شبکه‌ها، هنجارها، ضوابط و تعاملاتی است که همکاری درون گروه‌ها (درون گروهی) و بین گروه‌ها (برون گروهی) را در جهت کسب منافع متقابل تسهیل می‌کند. این نوع سرمایه را غالباً با نرخ مشارکت افراد در زندگی جمعی و وجود عامل اعتماد در میان افراد ارزیابی می‌کنند» (هدایتی، ۱۳۸۶: ۲۷۱). در ارتباط با فضای مفهومی سرمایه اجتماعی، باید به این نکته اشاره کرد که «سرمایه اجتماعی به عنوان یک مفهوم، بار معنایی مثبتی به خود گرفته است، به طوری که سرمایه اجتماعی عاملی به منظور افزایش کارایی و بهره‌وری اموری هم‌چون تحصیلات، مهارت‌ها، چیدمان‌های تولیدی و اجتماعی به نظر می‌آید که با تمرکز بر ساختارهای اجتماعی نظیر ساختارهای خانواده‌ها، دوستی‌ها، همسایگی‌ها، سازمان‌های غیر دولتی (NGO) و نهادهای عمومی، افزایش التزام شهروندی به منظور انسجام بیش‌تر بین افراد و ساختارهای اجتماعی را نوید می‌دهد» (فیلد، ۱۳۸۵: ۱۲).

اندیشه پیر بورديو

اندیشه‌های اولیه بورديو در زمینه سرمایه اجتماعی بسیار متنوع بوده و بیشتر حول محور نظم اجتماعی شکل گرفته است. به نظر او جامعه دارای ترکیب از سرمایه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است. او در تعریف سرمایه اجتماعی می‌گوید: «سرمایه اجتماعی عبارتست از مجموعه‌ای از منابع فیزیکی و غیرفیزیکی که در دسترس فرد یا همگان قرار دارد و دارای شبکه ارتباطی نسبتاً بادوامی است که این ارتباطات را باید نهادینه کرد، و این امر از طریق آشنایی‌های دو جانبه و محترم شکل می‌گیرد» (فیلد، ۱۳۸۵: ۲۳). درجایی دیگر بورديو سرمایه اجتماعی را تنها وسیله تشریح دارایی‌های اجتماعی دانسته و جایی آشکار می‌کند که افراد مختلف با سرمایه یکسان (اقتصادی و فرهنگی) بازده‌های مختلفی به دست می‌آورند که منتج از وسعت به کارگیری سرمایه گروهی توسط آنان است؛ سرمایه‌های فامیلی، دانشجویان سابق، دانشگاه‌های معتبر و معرف انجمن‌های برگزیده، اشرافیت و غیره. در مجموع، باید اشاره کرد که «سرمایه اجتماعی در نزد بورديو، بر این درک استوار است که افراد چگونه با سرمایه‌گذاری بر روابط گروهی - وضعیت اقتصادی خود را در یک فضای اجتماعی سلسله‌مراتبی (جامعه سرمایه‌داری) بهبود می‌بخشد (توسلی - موسوی، ۱۳۸۴: ۹).

اندیشه جیمز کلمن

در اندیشه کلمن سازمان اجتماعی پدیدآورنده سرمایه اجتماعی است؛ سرمایه اجتماعی به نوعی همان منبعی است که افراد و گروه‌های اجتماعی از طریق پیوند با یکدیگر بدست می‌آورند. به نظر کلمن، سرمایه اجتماعی به سه شکل ظاهر می‌گردد: اول) تکالیف و انتظارات: این شکل بستگی به میزان قابلیت اعتماد در محیط اجتماعی و روابط اجتماعی بین افراد دارد. «اگر A کاری برای B انجام دهد با اعتماد به این که B در آینده آن را جبران می‌کند، این امر، انتظاری را در A و تعهدی را از جانب B برای حفظ اعتماد ایجاد می‌کند. این تعهد

را می‌توان مانند «برگه اعتباری» تصور کرد که در دست A است و باید با عملکردی از طرف B باز خرید شود. اگر A تعداد زیادی از این برگه‌های اعتباری از تعدادی افراد که با آن‌ها رابطه دارد در دست داشته باشد، در آن صورت، همانندی با سرمایه مالی، مستقیم است؛ این برگه‌های اعتباری، مجموعه اعتباری بزرگی را تشکیل می‌دهند که A می‌تواند در صورت لزوم از آن استفاده کند، مگر این‌که البته، اعتماد کردن غیر عاقلانه باشد و برگه‌ها نمایانگر وام‌های بی‌اعتباری باشد که باز پرداخت نخواهد شد». با توجه به این مسئله دو عامل برای این شکل از سرمایه اجتماعی حیاتی است: میزان درخور اعتماد بودن محیط اجتماعی، و میزان واقعی تعهدات که برعهده گرفته شده است (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۶۷).

دوم) مجاری اطلاعات: این متغیر، همان ظرفیت اطلاعات برای انتقال و حرکت در ساختار اجتماعی، بیان شده، تا از طریق آن بتوان پایداری برای تعامل ارتباطی را فراهم نمود. در واقع «شکل مهمی از سرمایه اجتماعی، توان دستیابی به اطلاعات است که با باور اجتماعی، پیوند ذاتی و لازم و ملزوم دارد. اهمیت اطلاعات از این نظر است که مبنایی برای عمل فراهم آورد؛ اما اخذ اطلاعات، هزینه بر است. در یک مقیاس حداقلی، دستیابی به اطلاعات مستلزم دقت است که بسیار کمیاب است. یک وسیله که با آن بتوان به اطلاعات دست یافت، استفاده از روابط اجتماعی است. که برای مقاصد دیگر، برقرار و حفظ شده اند» (تاج بخش، ۱۳۸۶: ۶۱). سوم) هنجارها و ضمانت‌های اجرایی مؤثر: این هنجارها به عنوان نیروی مؤثر در جامعه وجود دارد و موجب جلوگیری از جرم و جنایت گردیده‌اند. از سویی، وجود احکام اجرایی در جامعه می‌تواند موجب پیشرفت و توسعه جامعه گردد. در واقع این هنجارها بیشتر شکل دستوری دارند که باید بیان شود. «هنجارهای دستوری، شکل به‌ویژه مهم سرمایه اجتماعی را درون جمع تشکیل می‌دهد؛ این هنجارهاست که فرد باید منافع شخصی را رها کند و به سود جمع عمل کند. هنجاری از این‌گونه، که با حمایت اجتماعی، پایگاه، احترام و پادش‌های دیگر تقویت می‌شود (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۷۵).

اندیشه رابرت پاتنام

در اندیشه پاتنام «سرمایه اجتماعی پدیده فرهنگی تعریف می‌شود که نشان‌دهنده میزان اهمیت و توجه اعضای جامعه نسبت به امور مدنی بوده و بیانگر وجود هنجارهای اجتماعی مروج کنش جمعی و میزان اعتماد به نهادهای عمومی می‌باشد (شارع پور، ۱۳۸۳: ۷۱). پاتنام خواسته است از طریق به‌کارگیری مفهوم سرمایه اجتماعی، تفاوت‌های موجود در التزام شهروندی را بیشتر آشکار کند؛ وی بیان می‌کند که سرمایه اجتماعی، اشاره به ویژگی‌ها و مشخصات تشکیلات اجتماعی می‌کند که این مشخصات شامل اعتماد، معیارها و شبکه‌ها است که باید به‌صورت فعالیت‌های هماهنگ شده، تسریع گردد و کارآیی جامعه را بهبود بخشد. پاتنام می‌گوید ذخایر سرمایه اجتماعی، دارای سه مولفه است؛ که به عنوان ویژگی سازمان اجتماعی در نظر گرفته شده است: الف) شبکه‌ها: پاتنام شبکه‌ها را به عنوان هسته سرمایه اجتماعی تلقی می‌کند. به نظر او «شبکه‌های رسمی و غیررسمی ارتباطات و مبادلات در هر جامعه‌ای وجود دارند (الوانی - شیروانی، ۱۳۸۵: ۲۶). پاتنام شبکه‌ها را به دو نوع تقسیم می‌کند ۱- شبکه‌های افقی: این شبکه‌ها مساوات طلب می‌باشند؛ در این شبکه‌ها شهروندان و اعضاء شبکه عضویت دارند، که دارای قدرت و وضعیت برابری می‌باشند، به نظر او شبکه‌های افقی در قالب مشارکت‌های مدنی شامل (انجمن‌ها، باشگاه، احزاب و...) می‌باشند. هرچه قدر این شبکه‌ها در جامعه متراکم‌تر باشند، احتمال بیشتری وجود دارد که تا اعضاء شهروندان بتوانند در جهت منافع متقابل همکاری کنند. ۲- شبکه‌های عمودی: در این شبکه‌ها انحصارطلبی بیشتر است، شهروندان و اعضاء آن دارای روابط

اجتماعی نابرابر می باشند، که مبتنی بر سلسله مراتب و وابستگی به هم پیوند دارند (همان: ۲۷). ب) هنجارهای همیاری: مهم‌ترین سودمندی این هنجارها در گروه‌های اجتماعی، این است که باعث تقویت اعتماد، کاهش هزینه‌ها، تعاملات و سهولت در همکاری بین اعضاء شده است. پاتنام در تعریف هنجارهای همیاری به دو نوع هنجار متوازن و تعمیم یافته اشاره می‌کند. در نوع متوازن، با مبادله همزمان چیزهایی با ارزش برابر، مانند موقعی که همکاران روزهای تعطیل‌شان را باهم عوض می‌کنند، مواجه هستیم؛ اما در نوع تعمیم‌یافته رابطه تبادلی مداومی در جریان است که در همه حال، یک طرفه و غیر متوازن است اما انتظارات متقابلی ایجاد می‌کند مبنی بر این که سودی که اکنون اعطاء شده، باید در آینده بازپرداخت گردد. ج) اعتماد اجتماعی: به نظر پاتنام اعتماد اجتماعی از عناصر غیر ضروری برای تقویت همکاری و حاصل پیش‌بینی پذیر رفتار دیگران است که در یک جامعه کوچک و پیچیده‌تر، یک اعتماد اجتماعی غیرشخصی‌تر یا شکل غیرمستقیمی از اعتماد اجتماعی را به وجود می‌آورد. وی در بحث از اعتماد با توجه به شعاع اعتماد، به دو نوع اعتماد شخصی و اعتماد اجتماعی اشاره دارد و نوع دوم را که در ادبیات سرمایه اجتماعی بعضاً اعتماد تعمیم یافته نیز نامیده می‌شود، سودمندتر برای جامعه می‌داند. به نظر وی این نوع اعتماد، شعاع اعتماد را از فهرست کسانی که شخصاً می‌شناسیم فراتر می‌برد و همکاری گسترده‌تر در سطح جامعه را موجب می‌گردد» (توسلی - موسوی، ۱۳۸۵: ۱۶).

مایکل ولکاک^۳

ولکاک تفکیک سه‌گانه‌ای از اشکال سرمایه اجتماعی در قالب (۱) سرمایه اجتماعی درون‌گروهی، (۲) سرمایه اجتماعی برون‌گروهی و (۳) سرمایه اجتماعی پیونددهنده ارائه می‌کند.

۱. سرمایه اجتماعی درون‌گروهی، روابط و پیوندهای افراد در قالب روابط خانوادگی، دوستان و همسایگان و اجتماع محلی است که بین افراد مشابه در موقعیت‌های مشابه برقرار می‌شود.

۲. سرمایه اجتماعی برون‌گروهی شامل پیوندهای دورتر بین افراد مشابه است و پیوندهای نامتجانس را در بر می‌گیرد که بر علائق مشترک بنا شده‌اند و در قالب عضویت‌های غیررسمی در انجمن‌ها و سازمان‌های مختلف مثل عضویت در باشگاه (ونهادهای مدنی) بروز می‌نمایند.

۳. سرمایه اجتماعی پیونددهنده، ناظر بر روابط افراد غیرمشابه در موقعیت‌های غیرمشابه است و به کیفیت پیوندهای بین اجتماعات محلی و افراد با نهادها و قدرت سیاسی اشاره دارد. «سرمایه اجتماعی واجد دو بعد هنجاری و ساختاری نیز هست که بعد هنجاری یا شناختی به ارزش‌ها، اعتقادات، طرز تلقی‌ها و رفتارها و هنجارهای اجتماعی اشاره دارد و بعد ساختاری متشکل از شبکه‌هاست که شامل شکل‌ها و سازمان‌های رسمی و غیررسمی می‌شود. در مجموع می‌توان سرمایه اجتماعی را شامل هشت جزء دانست: (۱) مشارکت در اجتماع محلی، (۲) کنشگرایی در یک موقعیت اجتماعی، (۳) احساس اعتماد و امنیت، (۴) پیوندهای همسایگی، (۵) پیوندهای دولتی و خانوادگی، (۶) ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها، (۷) بها دادن به زندگی، (۸) پیوندهای کاری» (فیلد، ۱۳۸۶: ۷۴ به نقل از ولکاک، ۲۰۰۱: ۱۹).

چارچوب و مدل نظری پژوهش

³ Michael Woolcock

با توجه به اندیشه پیر بردیو سنجش سرمایه اجتماعی را در سطح فردی مورد تأمل قرار خواهیم داد. بخشی از سطوح فردی سرمایه اجتماعی مدل تحلیلی، به تعاملات اجتماعی اشاره خواهد کرد، که فرد به طرق گوناگون از جمله تماس با دیگران، احترام به تعهدات و ... اعتماد اجتماعی خود را تقویت خواهد کرد. از سویی، افزایش تعاملات فرد و پایبندی وی به تعهدات، باعث می‌شود به منابع و فرصت‌های بیشتری دست یابد و از این طریق اعتماد دیگران را نسبت به خود افزایش دهد. از سوی دیگر، باعث تقویت مشارکت اجتماعی وی در شبکه‌های اجتماعی و در نتیجه، تقویت سرمایه اجتماعی وی خواهد شد.

در اندیشه جیمز کلنن نیز همچون بردیو، سرمایه اجتماعی امری فردی است اما این پدیده، از طریق ارتباطات اجتماعی با دیگران در حال افزایش و تقویت است. در پژوهش حاضر، تأکید بر این است که چگونه می‌توان سرمایه اجتماعی فرد را تقویت کرد. این موضوع، در قالب خصوصیات تعاملی چون متغیرهای احساس حق‌شناسی، احترام به دیگران و ... به صورت ابعاد عینی و ذهنی در مدل تحلیلی مد نظر قرار گرفته است. کلنن هم‌چنین به این مطلب اشاره می‌کند که افراد چگونه از طریق روابط اجتماعی با دیگران، اعتماد برقرار می‌کنند و به منابع اطلاع رسانی دست می‌یابند که در مدل تحلیلی به این مسئله توجه خواهد شد. بخشی از اشکال سرمایه اجتماعی کلنن در قالب تکالیف و انتظارات بیان می‌شود، که به نوعی رابطه بین تعاملات اجتماعی و جزئی از مفهوم سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی) را نشان می‌دهد. ما نیز در جامعه مورد مطالعه، به دنبال برهه‌های اعتباری هستیم؛ بدین معنا که پاسخگویان تا چه حد از محیط خود، این اعتماد را دارند که به تعهداتشان عمل می‌کنند. از سوی دیگر، حمایت‌های اجتماعی، پایگاه و منزلت اجتماعی افراد، احترام به دیگران، از خودگذشتگی‌ها، از طریق تعاملات اجتماعی که پاسخگویان با دیگران دارند مورد بررسی قرار خواهد گرفت که جزء هنجارها و ضمانت‌های اجرایی مؤثر می‌باشد. برای کلنن در حوزه سرمایه اجتماعی، خانواده و تعاملات اجتماعی فامیل و آشنایان، امری مهم و مؤثر است؛ این تعاملات در مدل تحلیلی تحقیق حاضر می‌تواند در قالب خصوصیات کارکردی، ساختار تعاملاتی، خصوصیات تعاملی و انواع شبکه‌های اجتماعی مورد بررسی گیرد؛ میزان رابطه بین اعضای خانواده و اقوام آشنایان تعهدات و انتظارات اعضای خانواده نسبت به یکدیگر که بر میزان اعتماد در بین اعضاء اثرگذار است (در قالب همدردی، گوش دادن، وقت گذاشتن برای حل مشکلات دیگران) مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

فرضیات پژوهش

با توجه به مدل تحلیل و نظریات مطرح شده، عواملی که بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی در سطح فردی و میان‌ی اثر گذار است در قالب گزاره‌های ذیل بیان می‌شود:

فرضیات در سطح خرد:

- ۱- سرمایه اجتماعی مردان بیش از سرمایه اجتماعی زنان است.
  - ۲- میزان سرمایه اجتماعی متأهلین بیش از مجردین است.
  - ۳- هرچه طبقه اجتماعی فرد بالاتر باشد میزان سرمایه اجتماعی فرد بیشتر است.
  - ۴- هر چه منابع فردی بیشتر باشد، سرمایه اجتماعی فرد بیشتر خواهد بود.
  - ۵- هر چه میزان منزلت تحصیلی فرد بیشتر باشد، میزان سرمایه اجتماعی او در دانشگاه بیشتر خواهد بود.
- فرضیات در سطح میانه:
- ۶- سرمایه اجتماعی دانشجویان در دانشگاه بیش از سرمایه اجتماعی دانشجویان در محل سکونت آنهاست.

- ۷- هر چه سرمایه اجتماعی فرد در محله بیشتر باشد، سرمایه اجتماعی (پیوند دهنده) او بیشتر خواهد بود.
- ۸- هر چه سرمایه اجتماعی فرد در دانشگاه بیشتر باشد، سرمایه اجتماعی (پیوند دهنده) او بیشتر خواهد بود.
- ۹- هر چه تعاملات خانوادگی فرد بیشتر باشد، سرمایه اجتماعی او بیشتر خواهد بود.
- ۱۰- هر چه تعاملات اجتماعی فرد بیشتر باشد، سرمایه اجتماعی او بیشتر خواهد بود.
- ۱۱- سرمایه اجتماعی در محله برای افرادی که در روستا زندگی می‌کنند بیش از شهری هاست.

روش شناسی

مطالعه تجربی پژوهش حاضر، پیمایشی است از نوع توصیفی-تحلیلی، که در یک مقطع از زمان انجام شده است. هم‌چنین بنا به ماهیت مسأله مورد بررسی، واحد تحلیل، فرد در نظر گرفته شد، و سطح تحلیل، خرد می‌باشد. در این مطالعه، از میان ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات در روش پیمایش، ابزار پرسشنامه انتخاب شده است.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش، دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه پیام نور خراسان جنوبی است که در سال ۸۹-۱۳۸۸ مشغول به تحصیل می‌باشند، که از آن نمونه‌ای نمایا یا معرف به‌دست آورده شد. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری "احتمالی" استفاده می‌شود. بدین منظور، ابتدا از نمونه‌گیری طبقاتی سیستماتیک بهره گرفته شده و سپس، دو طبقه "جنس" و "دانشگاه محل تحصیل" در نظر گرفته شده است. نمونه‌گیری در داخل طبقات، به طور تصادفی صورت گرفت. لذا با استفاده از لیست فهرستی که به صورت مجزا و تفکیک شده در مراکز وجود دارد، حجم نمونه مورد نظر از میان دانشجویان رسمی و فراگیر دانشگاه پیام نور خراسان جنوبی، انتخاب شدند. برای تعیین حجم نمونه مناسب، از فرمول نمونه‌گیری کوکران

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} (\frac{t^2 pq}{d^2} - 1)}$$

و با سطح اطمینان ۹۵ و ضریب خطای ۵٪ استفاده گردید. پس از حذف پرسشنامه‌های مخدوش، تعداد پرسشنامه‌های معتبری که وارد تحلیل شدند ۳۲۹ پرسشنامه بودند.

یافته‌های پژوهش

○ آمار توصیفی

◆ متغیرهای مستقل

در مطالعه حاضر، ۶۷.۸ درصد از افراد پاسخگو را زنان و ۳۲.۲ درصد از آنان را مردان تشکیل می‌دهند. از نظر وضعیت تأهل، ۲۱ درصد پاسخگویان، متأهل و ۷۹ درصد مجرد هستند. در بررسی وضعیت سواد والدین پاسخگویان، نتایج نشان داد تحصیلات پدران ۵۱.۳ درصد از پاسخگویان، ابتدایی و پایین‌تر است و فقط ۱۵.۴ درصد پدران پاسخگویان، دارای تحصیلات عالی هستند. هم‌چنین تحصیلات مادران ۷۳ درصد از پاسخگویان، ابتدایی و پایین‌تر است و فقط ۷.۱ درصد از مادران پاسخگویان، تحصیلات عالی دارند.

در بررسی اطلاعات گردآوری شده پیرامون متغیر نوع شغل پدر، نتایج نشان داد پدران ۲۸.۶ درصد از پاسخگویان، دارای شغل کشاورزی، ۲۱.۳٪ شغل آزاد، ۲۰.۳٪ کارمند دولت و ۱۴٪ بازنشسته بودند.

محل زندگی ۷۵ درصد از پاسخگویان شهرستان و بخش است. ۲۵ درصد نیز در روستا زندگی می‌کنند.

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

اردیبهشت ۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

۵۲.۸ درصد از پاسخگویان اظهار کرده اند هزینه‌ی ماهانه‌ای کمتر از ۳۰۰ هزار تومان در ماه دارند و مابقی، بیشتر از ۳۰۰ هزار تومان در ماه هزینه می‌کنند.

متغیر میزان منابع فردی پاسخگویان که با ۱۳ گویه مورد بررسی قرار گرفته است، شامل توانایی‌های زبانی فرد، نگرش نسبت به اقوام و ارتباطات اجتماعی و خودپنداره می باشد. در تشریح این متغیر باید گفت افرادی که نگرش مثبت‌تری به گوناگونی اقوام دارند، دارای دامنه انتخاب بازتری برای ارتباطات اجتماعی هستند و بنابراین انتظار می‌رود که این افراد، دارای سرمایه اجتماعی بیشتری نسبت به دیگران باشند. همچنین خودپنداره فرد، به تفسیری که فرد از موقعیت خود دارد، می‌پردازد؛ تفسیری که فرد از خود و توانایی‌های خود دارد، می‌تواند در نحوه‌ی تعامل‌های اجتماعی او تاثیر به‌سزایی داشته باشد. در بررسی این متغیر، نتایج حاکی از آن است که بیش از نیمی از پاسخگویان (۵۱.۷٪) از منابع فردی زیادی بهره‌مند هستند و تنها ۲.۲ درصد از پاسخگویان منابع فردی کمی دارند.

به طور کلی، نتایج حاصل از سنجش متغیر سرمایه اجتماعی فرد در دانشگاه- که شامل ۸ گویه است- نشان داد ۸۵.۶٪ از دانشجویان سرمایه اجتماعی متوسط و بالایی در دانشگاه داشته‌اند و تنها ۱۴.۴ درصد از دانشجویان از سرمایه اجتماعی کمی در محل تحصیل خود برخوردار بوده‌اند. با نگاهی دقیق‌تر، توزیع درصد پاسخگویان به گویه‌های سرمایه اجتماعی در دانشگاه نشان می‌دهد که ۳۹.۴ درصد از دانشجویان به فعالیت در انجمن‌های دانشجویی متمایل بوده‌اند. ۳۲.۴ درصد تصور می‌کردند که دوستان‌شان به نیکی‌های آنها پاسخ در خوری خواهند داد. ۵۴.۳ درصد معتقد بودند که اگر پولی به دوستان‌شان قرض بدهند، به موقع برگردانده خواهد شد. ۳۴.۸ درصد از دانشجویان برای نظرات سیاسی و اجتماعی دوستان‌شان اعتبار قائل بودند. ۳۰.۷ درصد نیز رفتارهای دانشجویان را در دانشگاه مطلوب قلمداد کردند. در مورد مقررات آموزشی و رفتاری در دانشگاه ۳۰.۸ درصد از پاسخگویان معتقد بودند که این مقررات تا حد زیادی رعایت می‌شوند. ۳۳.۴ درصد اظهار داشتند که دانشجویان شرایط پوشش ظاهری در دانشگاه را رعایت می‌کنند و برای ۵۴.۱ درصد از دانشجویان جدا شدن از محیط تحصیل و دانشگاه پس از فارغ التحصیلی سخت قلمداد شده است.

میزان تعاملات اجتماعی نیز یکی دیگر از متغیرهای مستقل مورد بررسی در این پژوهش است. این شاخص از ۱۰ گویه تشکیل شده است. بر اساس نتایج حاصل، به طور کلی ۷۲.۹ درصد از پاسخگویان تعاملات اجتماعی متوسط و زیادی دارند در مقایسه با ۲۷.۱ درصد که تعاملات اجتماعی کمی دارند. همچنین توزیع درصدی پاسخ پاسخگویان به گویه‌های تعاملات اجتماعی نشان می‌دهد که ۶۶.۹ درصد از پاسخگویان اظهار داشتند که در شرایط فعلی سعی می‌کنند غم دیگران را غم خود بدانند و به فکر کمک باشند. ۵۸.۲ درصد با اعضاء گروه یا انجمنی که عضویت دارند، رابطه‌ی صمیمی دارند. ۷۲.۷ درصد با دوستان‌شان رابطه صمیمی دارند. ۳۹ درصد با همسایگان‌شان رابطه صمیمی‌ای دارند و ۲۷.۷ درصد نیز با اقوام و آشنایان درجه دو و سه ارتباط نزدیکی دارند. از طرف دیگر ۸۳.۹ درصد مخالف این گویه بودند که امروزه به خاطر مشکلات زندگی، افراد بیشتر به صورت غیرحضوری ارتباط برقرار می‌کنند و ۷۴.۴ درصد نیز مخالف این بودند که امروزه احساسات صمیمی بین افراد کمرنگ شده است.

❖ متغیر وابسته

متغیر وابسته "سرمایه اجتماعی کل یا سرمایه اجتماعی پیوند دهنده"، شاخصی است که از ترکیب گویه‌های مربوط به اعتماد، انسجام و مشارکت اجتماعی در ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی به دست آمده

است. سرمایه اجتماعی پیوند دهنده ناظر بر روابط افراد غیرمشابه در موقعیت‌های غیرمشابه است و برخلاف سرمایه اجتماعی در محله و دانشگاه که بین افراد در موقعیت‌های مشابه ایجاد می‌شود کلی تر است و به این طریق افراد را قادر می‌سازد تا بر منابعی با دامنه‌ای گسترده‌تر از منابع قابل استفاده در داخل اجتماعات مشابه، نفوذ داشته باشد. این متغیر با ۱۷ گویه، مورد سنجش قرار گرفته است.

در گزارش نتایج حاصل از بررسی متغیر وابسته تحقیق باید گفت: در گویه‌های مربوط به بعد سیاسی، ۵۳.۲ درصد از پاسخگویان معتقد بودند که اخبار رسانه‌ها غیرواقعی نیست و به اخبار اعتماد داشته‌اند. ۴۹ درصد اعلام داشتند که هر روز از طریق خرید روزنامه یا گوش کردن به اخبار، از مسائل سیاسی روز کسب اطلاع می‌کنند. ۳۰.۴ درصد از پاسخگویان معتقد بودند که نماینده شهرشان به وعده‌های خود پایبند نمانده است. تنها ۱۱.۸ درصد معتقد بودند که مسئولان دولتی، حرف و عمل‌شان یکی نیست و همچنین ۷.۳ درصد از دانشجویان نیز معتقد به بهره برداری شخصی فعالین انجمن‌های شهری و روستایی از موقعیت‌شان بودند. در مورد مشارکت سیاسی نیز ۵۹ درصد اظهار داشتند که در انتخابات و راهپیمایی‌ها مشارکت می‌کنند. در گویه‌های مربوط به بعد اقتصادی، ۶۵.۶ درصد از دانشجویان به فروشندگان و اجناس آنها اعتماد داشتند. ۵۷.۹ درصد معتقد بودند که عضویت در صندوق قرض الحسنه فرصتی برای حمایت مالی از دوستان است. ۵۵.۷ درصد اظهار داشتند که در صورت داشتن سرمایه کافی، با خرید اوراق مشارکتی در بخش‌های دولتی و خصوصی در بورس سرمایه‌گذاری می‌کنند. در بعد اجتماعی و صنفی، ۵۷.۳ درصد از دانشجویان معتقد بودند که برای نقد درست از عملکردهای دولتی، باید حضوری فعال در گردهمایی‌ها و جلسات دانشگاه داشته باشند و ۷.۹ درصد نیز معتقد بودند عضویت در انجمن‌های اجتماعی در ایجاد اعتبار و اعتماد فردی موثر است. در مجموع، ۷۶.۵ درصد پاسخگویان، از سرمایه اجتماعی متوسطی برخوردار بودند. ۱۷.۱ درصد، سرمایه اجتماعی بالا و تنها ۶.۵ درصد سرمایه اجتماعی کمی داشته‌اند.

آمار استنباطی

این قسمت به بررسی و آزمون فرضیه‌های تحقیق اختصاص داده شده است. فرضیه ۱- سرمایه اجتماعی مردان بیش از سرمایه اجتماعی زنان است. از آنجا که سطح معناداری تست لون کمتر از ۰.۰۵ است (۰.۴۸)، مقدار t را برای نابرابری واریانس‌ها استفاده می‌کنیم. نتایج آزمون مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که میانگین نمره سرمایه اجتماعی در میان مردان از میانگین این نمره در میان زنان بیشتر است (مردان: ۴۸.۸۱ و زنان ۴۸.۱۹). می‌توان گفت این تفاوت در میزان سرمایه اجتماعی به نفع مردان، در حجم نمونه‌ی مورد بررسی ما وجود دارد ولی به لحاظ آماری معنی دار نیست و در نتیجه قابل تعمیم به جامعه آماری نمی‌باشد.

فرضیه ۲- میزان سرمایه اجتماعی متاهلین بیش از مجردین است. نتایج آزمون مقایسه میانگین‌ها (دو گروه مستقل) نشان می‌دهد که میانگین نمره سرمایه اجتماعی در میان مجردین از میانگین این نمره در میان متاهلین بیشتر است (مجردین: ۴۸.۴۶ و متاهلین ۴۸.۱۲). لذا فرضیه رد می‌شود.

فرضیه ۳- طبقه اجتماعی فرد تاثیر مثبت و مستقیمی بر میزان سرمایه اجتماعی دارد. برای تبیین رابطه بین طبقه اجتماعی و سرمایه اجتماعی، از آماره‌های t و F و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. همانطور که نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد ضریب همبستگی معادل ۰/۱۳ است که با توجه به آماره‌های t و F و سطح معناداری‌شان (کمتر از ۰.۰۵)، بین دو متغیر میزان سرمایه اجتماعی و طبقه اجتماعی، به احتمال ۹۵٪ رابطه

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

اردیبهشت ۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

معناداری وجود دارد. البته در این رابطه اثر متغیرهای دیگر کنترل نشده است. معادله رگرسیونی برای پیش-

$$Y' = 45.5 + (0.212) X$$

بینی این رابطه به این صورت می‌باشد:

با توجه به R2 یا ضریب تعیین می‌توان اظهار داشت که طبقه اجتماعی پاسخگویان 0/018 واریانس میزان سرمایه اجتماعی را تبیین می‌کند و ضریب تأثیر میزان طبقه اجتماعی بر سرمایه اجتماعی 0/212 می‌باشد؛ یعنی به ازای یک واحد تغییر در میزان طبقه اجتماعی افراد، 0/212 واحد تغییر در میزان سرمایه اجتماعی آنان بوجود می‌آید. به این ترتیب این فرضیه تأیید می‌شود.

جدول (۲) - آزمون رابطه طبقه اجتماعی فرد با میزان سرمایه اجتماعی وی

متغیر	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	اشتباه استاندارد	B	Beta	F	سطح معناداری	T	سطح معناداری
سرمایه اجتماعی و طبقه اجتماعی	0.13	0.018	6.47	طبقه اجتماعی 0.212	0.135	5.3	0.02	2.3	0.02
				Constant 5.45					

فرضیه ۴- هر چه منابع فردی بیشتر باشد، سرمایه اجتماعی فرد بیشتر خواهد بود. جهت تحلیل و پیش‌بینی این رابطه، از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد ضریب همبستگی معادل 0/306 است که با توجه به آماره‌های t و F و سطح معناداری‌شان (خطای یک در هزار)، بین دو متغیر میزان سرمایه اجتماعی و منابع فردی، به احتمال 99٪ رابطه معناداری وجود دارد. البته در این رابطه اثر متغیرهای دیگر کنترل نشده است. معادله رگرسیونی برای پیش‌بینی این رابطه به این صورت می‌باشد: $Y' = 38.16 + (0.33) X$ با توجه به R2 یا ضریب تعیین می‌توان اظهار داشت که منابع فردی پاسخگویان 0/094 واریانس میزان سرمایه اجتماعی را تبیین می‌کند و ضریب تأثیر میزان منابع فردی بر سرمایه اجتماعی 0/33 می‌باشد؛ یعنی به ازای یک واحد تغییر در میزان منابع فردی افراد، 0/33 واحد تغییر در میزان سرمایه اجتماعی آنان بوجود می‌آید. بدین ترتیب این فرضیه رد نمی‌شود.

جدول (۳) - آزمون رابطه بین منابع فردی و سرمایه اجتماعی

متغیر	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	اشتباه استاندارد	B	Beta	F	سطح معناداری	T	سطح معناداری
سرمایه اجتماعی و طبقه اجتماعی	0.306	0.094	6.31	طبقه اجتماعی 0.33	0.306	31.2	0.00	5.59	0.00
				Constant 38.16					

فرضیه ۵- هر چه منزلت تحصیلی فرد بیشتر باشد، میزان سرمایه اجتماعی او در دانشگاه بیشتر خواهد بود. برای تحلیل و پیش‌بینی این فرضیه، از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد ضریب همبستگی معادل 0/69 است که با توجه به آماره‌های t و F و سطح معناداری‌شان (کمتر از 0/05)، بین دو متغیر میزان سرمایه اجتماعی و منزلت تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد. البته در این رابطه اثر

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

اردیبهشت ۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

متغیرهای دیگر کنترل نشده است. معادله رگرسیونی برای پیش‌بینی این رابطه به این صورت می‌باشد:

$$Y' = 44.4 + (0.54) X$$

با توجه به R^2 یا ضریب تعیین می‌توان اظهار داشت که منزلت تحصیلی پاسخگویان 0.29 واریانس میزان سرمایه اجتماعی را تبیین می‌کند و ضریب تأثیر میزان منزلت تحصیلی بر سرمایه اجتماعی 0.54 می‌باشد؛ یعنی به ازای یک واحد تغییر در میزان منزلت تحصیلی افراد، 0.54 واحد تغییر در میزان سرمایه اجتماعی آنان بوجود می‌آید. بدین ترتیب فرضیه مذکور، تأیید می‌شود.

جدول (۴) - آزمون رابطه بین منزلت تحصیلی و سرمایه اجتماعی

متغیر	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	اشتباه استاندارد	B	Beta	F	سطح معناداری	T	سطح معناداری
سرمایه اجتماعی و طبقه اجتماعی	۱.۶۹	۰.۰۲۹	۶.۵۶	طبقه اجتماعی ۰.۵۴	۰.۱۶۹	۸.۹	۰.۰۰۳	۲.۹ ۹	۰.۰۰۳
				Constant ۴۴.۴					

فرضیه ۶- هرچه تعاملات خانوادگی فرد بیشتر باشد، سرمایه اجتماعی او بیشتر خواهد بود. برای آزمون این فرضیه از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. نتایج، حاکی از آن است که ضریب همبستگی دو متغیر مذکور، معادل 0.34 است که با توجه به آماره‌های t و F و سطح معناداری‌شان (خطای یک در هزار)، بین دو متغیر سرمایه اجتماعی و تعاملات خانوادگی رابطه معناداری وجود دارد. البته در این رابطه اثر متغیرهای دیگر کنترل نشده است. معادله رگرسیونی برای پیش‌بینی این رابطه به این صورت می‌باشد: $Y' = 37.7 + (0.56) X$ با توجه به R^2 یا ضریب تعیین می‌توان اظهار داشت که تعاملات خانوادگی 0.11 واریانس میزان سرمایه اجتماعی را تبیین می‌کند و ضریب تأثیر تعاملات خانوادگی بر سرمایه اجتماعی 0.56 می‌باشد؛ یعنی به ازای یک واحد تغییر در میزان تعاملات خانوادگی، 0.56 واحد تغییر در میزان سرمایه اجتماعی وی بوجود می‌آید. بدین ترتیب، فرضیه $H1$ تأیید می‌گردد. نتایج در جدول ۵ قابل مشاهده است.

جدول ۵- تبیین رابطه بین تعاملات خانوادگی و سرمایه اجتماعی

متغیر	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	اشتباه استاندارد	B	Beta	F	سطح معناداری	T	سطح معناداری
سرمایه اجتماعی و طبقه اجتماعی	۰.۳۴	۰.۱۱	۶.۲	طبقه اجتماعی ۰.۵۶	۰.۳۴	۳۹.۸	۰.۰۰۰	۶.۳	۰.۰۰۰
				Constant ۳۷.۷					

فرضیه ۷- سرمایه اجتماعی دانشجویان در دانشگاه بیش از سرمایه اجتماعی دانشجویان در محل سکونت آنهاست. برای تبیین این رابطه، از آزمون مقایسه میانگین‌ها استفاده شد. پس از آزمون فرضیه مذکور چنان‌که در جدول (۶) گزارش شده است، میانگین سرمایه اجتماعی در دانشگاه 2.2 و میانگین سرمایه اجتماعی در محله 19.3 است. یعنی برخلاف انتظار ما، سرمایه اجتماعی دانشجویان در محله‌ی زندگی‌شان بیشتر از سرمایه اجتماعی آنها در دانشگاه است. مقدار همبستگی بین این دو متغیر در سطح 99 درصد (سطح معنی داری

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

اردیبهشت ۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

۰.۰۰۰) معنی دار شده است. همچنین با توجه به سطح معنی داری در آزمون t تفاوت میانگین‌ها قابل تعمیم به کل جامعه آماری می‌باشد. در نتیجه فرضیه رد نمی‌شود.

جدول (۶) - آزمون رابطه بین سرمایه اجتماعی در دانشگاه و محل زندگی

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	همبستگی	سطح معنی داری	t	درجه آزادی	سطح معنی داری
سرمایه اجتماعی در دانشگاه	۲.۲۲	۵.۵	.۳۵	۰.۰۰۰	۸.۶	۳۱۲	۰.۰۰۰
سرمایه اجتماعی در محله	۱۹.۳	۴.۶					

فرضیه ۸: هر چه سرمایه اجتماعی فرد در محله بیشتر باشد، سرمایه اجتماعی کل (پیوند دهنده) او بیشتر خواهد بود. برای آزمون این فرضیه از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. نتایج جدول ۷، حاکی از آن است که ضریب همبستگی معادل ۰.۴۷ است که با توجه به آماره‌های t و F و سطح معناداری‌شان (خطای یک در هزار)، بین دو متغیر سرمایه اجتماعی (پیوند دهنده) و سرمایه اجتماعی در محله رابطه معناداری وجود دارد. معادله رگرسیونی برای پیش‌بینی این رابطه به این صورت می‌باشد $Y' = 35 + (0/96) X$ با توجه به R^2 یا ضریب تعیین، می‌توان اظهار داشت که سرمایه اجتماعی فرد در محله ۰/۲۲ واریانس میزان سرمایه اجتماعی را تبیین می‌کند و ضریب تأثیر سرمایه اجتماعی در محله بر سرمایه اجتماعی ۰/۹۶ می‌باشد؛ یعنی به ازای یک واحد تغییر در میزان سرمایه اجتماعی فرد در محله، ۰/۹۶ واحد تغییر در میزان سرمایه اجتماعی وی بوجود می‌آید. بدین ترتیب، فرضیه $H1$ تأیید می‌گردد.

جدول (۷) - آزمون رابطه بین سرمایه اجتماعی در محله و سرمایه اجتماعی کل

متغیر	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	اشتباه استاندارد	B	Beta	F	سطح معناداری	T	سطح معناداری
سرمایه اجتماعی و طبقه اجتماعی	۰.۴۷۸	۰.۲۲	۵.۸۷	طبقه اجتماعی ۰.۹۶	۰.۴۷	۹۰.۳	۰.۰۰۰	۹.۵	۰.۰۰۰
				Constant ۳۵.۰					

فرضیه ۹: هر چه سرمایه اجتماعی فرد در دانشگاه بیشتر باشد، سرمایه اجتماعی (پیوند دهنده) او بیشتر خواهد بود. برای آزمون این فرضیه از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. نتایج جدول ۸ نشان می‌دهد ضریب همبستگی و دو متغیر مذکور، معادل ۰.۳۹ است که با توجه به آماره‌های t و F و سطح معناداری‌شان (خطای یک در هزار)، بین دو متغیر سرمایه اجتماعی و سرمایه اجتماعی در دانشگاه رابطه معناداری وجود دارد. معادله رگرسیونی برای پیش‌بینی این رابطه به این صورت می‌باشد: $Y' = 37.6 + (0/47) X$

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

اردیبهشت ۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

با توجه به R^2 یا ضریب تعیین می‌توان اظهار داشت که سرمایه اجتماعی فرد در دانشگاه ۰/۱۵ واریانس میزان سرمایه اجتماعی را تبیین می‌کند و ضریب تأثیر سرمایه اجتماعی در دانشگاه بر سرمایه اجتماعی ۰/۴۷ می‌باشد؛ یعنی به ازای یک واحد تغییر در میزان سرمایه اجتماعی فرد در دانشگاه، ۰/۴۷ واحد تغییر در میزان سرمایه اجتماعی (پیوند دهنده‌ی) وی بوجود می‌آید. بنابراین این فرضیه تأیید می‌شود.

جدول (۸) - سرمایه اجتماعی در دانشگاه و سرمایه اجتماعی کل

متغیر	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	اشتباه استاندارد	B	Beta	F	سطح معناداری	T	سطح معناداری
سرمایه اجتماعی و طبقه اجتماعی	۰.۳۹	۰.۱۵	۶.۱۷	طبقه اجتماعی ۰.۴۷	۰.۳۹	۵۶.۷	۰.۰۰۰	۷.۵	۰.۰۰۰

فرضیه ۱۰- هر چه تعاملات اجتماعی فرد بیشتر باشد، سرمایه اجتماعی او بیشتر خواهد بود. آزمون این فرضیه از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. همانطور که نتایج جدول ۹ نشان می‌دهد ضریب همبستگی دو متغیر مذکور، ۰.۳۲ است که با توجه به آماره‌های t و F و سطح معناداری ۹۵ درصد، بین دو متغیر سرمایه اجتماعی و تعاملات اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. البته در این رابطه اثر متغیرهای دیگر کنترل نشده است. معادله رگرسیونی برای پیش‌بینی این رابطه به این صورت می‌باشد:

$$Y' = 29.8$$

با توجه به R^2 یا ضریب تعیین می‌توان اظهار داشت که تعاملات اجتماعی ۰/۱۰ واریانس میزان سرمایه اجتماعی را تبیین می‌کند و ضریب تأثیر تعاملات اجتماعی بر سرمایه اجتماعی ۰/۵۲ می‌باشد؛ یعنی به ازای یک واحد تغییر در میزان تعاملات اجتماعی، ۰/۵۲ واحد تغییر در میزان سرمایه اجتماعی وی بوجود می‌آید. بدین ترتیب فرضیه مذکور تأیید می‌شود.

جدول (۹) - تبیین رابطه بین تعاملات اجتماعی و سرمایه اجتماعی

متغیر	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	اشتباه استاندارد	B	Beta	F	سطح معناداری	T	سطح معناداری
سرمایه اجتماعی و طبقه اجتماعی	۰.۳۲	۰.۱۰	۶.۳۴	طبقه اجتماعی ۰.۵۲	۰.۳۲	۳۶.۲	۰.۰۰۰	۶.۰۲	۰.۰۰۰

فرضیه ۱۱- سرمایه اجتماعی در محله برای افرادی که در روستا زندگی می‌کنند بیش از شهری هاست. برای سنجش این فرضیه از آزمون مقایسه میانگین‌ها (دو گروه مستقل) استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون این فرضیه نشان داد مقدار معنی داری بدست آمده در سطح ۹۵٪ معنی دار نیست (سطح معنی داری: ۰.۸۶).

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

از دی ماه ۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

میانگین نمره سرمایه اجتماعی در میان افراد ساکن در شهرستان با میانگین این نمره در میان افراد ساکن در روستا برابر است (شهرستان و روستا: ۴۸.۴). اما با این حال این برابری به لحاظ آماری، قابل تعمیم به جامعه آماری نیست. بنابراین فرضیه مذکور، رد می‌شود.

رگرسیون چند متغیره

در این قسمت، با استفاده از روش تحلیل رگرسیون خطی و دستور Step-wise همه متغیرهای مستقل و متغیر وابسته (سرمایه اجتماعی کل) وارد معادله می‌شوند. طبق این روش، متغیرهای مستقلی که در تبیین واریانس متغیر وابسته سهم قابل توجهی داشتند، طی چهار مرحله وارد معادله شدند که در جدول شماره (۱۰) نشان داده شده است.

جدول ۱۰- عناصر اصلی تحلیل چند متغیره به روش گام به گام برای پیش بینی متغیر وابسته

سطح معناداری	t	ضرایب تاثیر استاندارد	ضرایب تاثیر غیراستاندارد		مدل
			B	خطای استاندارد	
.۰۰۰	۸.۵۹۹	.۴۶۲	.۰۷۶	.۶۵۶	۱ سرمایه اجتماعی در محله
.۰۰۰	۶.۴۷۲	.۳۶۲	.۰۷۹	.۵۱۲	۲ سرمایه اجتماعی در محله
.۰۰۰	۴.۸۵۰	.۲۷۱	.۰۶۴	.۳۱۳	سرمایه اجتماعی در دانشگاه
.۰۰۰	۴.۸۶۳	.۲۹۲	.۰۸۵	.۴۱۳	۳ سرمایه اجتماعی در محله
.۰۰۰	۴.۹۰۷	.۲۷۱	.۰۶۴	.۳۱۲	سرمایه اجتماعی در دانشگاه
.۰۰۳	۲.۹۷۳	.۱۶۸	.۰۶۰	.۱۷۹	منابع فردی
.۰۰۰	۴.۳۰۶	.۲۶۴	.۰۸۷	.۳۷۳	۴ سرمایه اجتماعی در محله
.۰۰۰	۴.۶۹۰	.۲۵۹	.۰۶۴	.۲۹۸	سرمایه اجتماعی در دانشگاه
.۰۱۷	۲.۴۰۹	.۱۳۹	.۰۶۱	.۱۴۸	منابع فردی
.۰۴۰	۲.۰۶۳	.۱۱۸	.۰۹۳	.۱۹۲	تعاملات خانوادگی

در جدول فوق، ضرایب تمام چهار مدل ساخته شده در تحلیل رگرسیون چند متغیره پژوهش دیده می‌شود. ملاحظه می‌شود که در مدل اول یک متغیر وجود دارد و به تدریج به تعداد متغیرهای مستقل معنی‌دار در مدل افزوده می‌شود. ویژگی مدل رگرسیون چند متغیره قدم به قدم این است که متغیرهای مستقلی را که معنی‌دار نیستند در مدل نگه نمی‌دارد و حذف می‌کند. ملاحظه می‌شود که در مدل آخر چهار متغیر مستقل

باقی مانده است که عبارتند از سرمایه اجتماعی در محله، سرمایه اجتماعی در دانشگاه، منابع فردی و تعاملات خانوادگی. سایر متغیرهای مستقلی که حذف شده‌اند عبارتند از: جنس، تاهل، محل زندگی، طبقه اجتماعی، منزلت تحصیلی و تعاملات اجتماعی.

نتیجه گیری

مطالعه حاضر، به بررسی میزان و عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه پیام نور خراسان جنوبی پرداخته است. در تحقیق حاضر از آنجا که واحد سنجش و واحد تحلیل آن فرد بود، از سطح کلان استفاده نشد و فرضیات تحقیق در دو سطح خرد و میانه بررسی و تبیین شدند. در سطح خرد سرمایه اجتماعی در قالب روابط فردی و شبکه های ارتباطی بین افراد و هنجارها و ارزشهای غیررسمی حاکم بر آنها مورد بررسی قرار گرفت. در این سطح سرمایه اجتماعی به موضوعاتی چون شدت و کیفیت روابط و تعاملات بین افراد و گروه ها، احساس تعهد و اعتماد دو جانبه به هنجارها و ارزش های مشترک را شامل شد و به عنوان یک حس تعلق و پیوستگی اجتماعی مد نظر قرار گرفت. با توجه به این بُعد جامعه شناسان سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از روابط اجتماعی افقی بین افراد و شبکه گروه های اجتماعی در جامعه مدنی دانسته که افراد از طریق اجرای هنجارها و قوانین با یکدیگر رابطه برقرار می کنند. در این سطح به رابطه‌ی بین متغیرهای فردی مثل جنس، وضعیت تاهل، طبقه اجتماعی و منابع فردی با سرمایه اجتماعی پرداخته می‌شود و همچنین باید به مسئله ارتباطات و اعتماد بین اعضای خانواده، دوستان، و همکاران که نقش اساسی در شکل گیری سرمایه اجتماعی افراد دارند، توجه کرد. کلمن معتقد است که هر چقدر میزان این هنجارها و در هم تنیدگی آنها بیشتر باشد سرمایه اجتماعی باعث کنترل بحران های اجتماعی نظیر التهابات داخلی و بی نظمی های رفتاری می شود زیرا به نوعی افراد احساس از دست رفتن داشته هایشان را کرده و در برابر آن واکنش نشان می دهند. بر اساس نظریه بورديو میزان سرمایه اجتماعی افراد بستگی به شبکه پیوندهایی دارد که با دیگران برقرار می کنند و همچنین بستگی دارد به میزان سرمایه‌های در تصرف کسانی که وی با آنها پیوند دارد. در فرضیه سوم به بررسی رابطه‌ی بین طبقه اجتماعی فرد و سرمایه اجتماعی پرداخته شد. در نتایج مشخص شد که طبقه اجتماعی فرد تاثیر مثبت و مستقیمی بر میزان سرمایه اجتماعی دارد. سرمایه اجتماعی به عنوان شکلی از سرمایه در رابطه با دیگر اشکال سرمایه قرار دارد. طبقه اجتماعی شاخصی است که از منزلت شغلی پدر، تحصیلات پدر و مادر (سرمایه فرهنگی) و هزینه ماهانه خانوار (سرمایه مادی) تشکیل شده است. در نتیجه می توان گفت کسانی که طبقه اجتماعی بالاتری دارند از سرمایه اجتماعی بالایی نیز برخوردار هستند. در سطح میانی سرمایه اجتماعی، جیمز کلمن عقیده دارد که "اعتماد، اختیار و تعهد" را که در میان افراد شکل می‌گیرد باید لازمه شکل گیری سرمایه اجتماعی در این سطح دانست. در این سطح مفهوم سرمایه اجتماعی باعث تسهیل کنش های معین کنشگران می‌شود و این پدیده نوعی سرمایه اجتماعی مولدزاست و افراد در ساختارها بدون آن قادر به رسیدن به اهداف شان نمی باشند. در این پژوهش در سطح میانی به بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی فرد در محله، سرمایه اجتماعی فرد در دانشگاه، میزان تعاملات اجتماعی و تاثیر محل زندگی فرد (شهر - روستا) بر سرمایه اجتماعی کل وی پرداخته شد. بسیاری از جامعه‌شناسان تمایزی اساسی میان دو نوع جامعه که در یکی ویژگی‌های عاطفی بر روابط اجتماعی غلبه دارد و در دیگری عقلانیت و حسابگری غلبه دارد، قائل شدند. بر این اساس در فرضیه‌ی یازدهم مشخص شد که سطح توسعه یافتگی با سرمایه اجتماعی رابطه معکوس دارد، افرادی که در حال حاضر ساکن در روستا هستند؛ از سطح

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

اردیبهشت ۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

سرمایه‌ی بیشتری نسبت به افراد شهرنشین برخوردارند. بر طبق تقسیم بندی ولکاک از انواع سرمایه اجتماعی می‌توان گفت که شاخص سرمایه اجتماعی فرد در محله همان سرمایه اجتماعی درون گروهی و شاخص سرمایه اجتماعی کل همان سرمایه اجتماعی پیونددهنده است.

راهکارها و پیشنهادهای

- تقویت مشارکت اجتماعی دانشجویان در سطح دانشگاه جهت همکاری لازم با نهادهای امنیتی استان و منطقه محل زندگی
- آموزش های سواد رسانه ای از طریق رسانه های جمعی در سطح استان جهت ترغیب در بسترسازی امنیت اجتماعی استان
- حمایت از پژوهش های کاربری و بنیادی در حوزه افزایش اعتماد اجتماعی مردم استان نسبت دستگاه های دولتی و حکومتی
- برنامه ریزی فرهنگی و اجتماعی در سطح استان جهت مشارکت کلیه اعضای خانواده در بسترسازی امنیت شهری و روستایی.
- تدوین و تشکیل کلاس های فوق برنامه (فرهنگی و اجتماعی) در دانشگاه های استان جهت آشنایی با حوزه مسائل امنیت اجتماعی.
- حمایت رسانه های جمعی استان جهت برپایی و گردهمایی های تخصصی در سطح رسانه ای با موضوع امنیت اجتماعی
- تقویت روابط متقابل اسلامی و ایرانی در بین شهروندان مناطق روستایی و شهری در سطح استان
- نظارت و جلوگیری از رشد آسیب ها و پیامدهایی اجتماعی و فرهنگی در سطح استان
- حمایت و بسترسازی از سوی استانداری استان جهت راه اندازی دوره های کارشناسی ارشد علوم اجتماعی و تربیتی، فرهنگی در سطح استان
- برگزاری و روابط پویا و متقابل دستگاه های دولتی و حکومتی با دانشگاه ها جهت تقویت فرهنگ بومی و اسلامی در سطح استان نه به صورت سطحی بلکه عمیق و مستمر و مداوم
- مبارزه با رشد خرافات و نگرش های محدود و تنگ نظر در بین مردم جهت توسعه و پیشرفت پایدار استان.
- تقویت پیوند متقابل روحانیت و نهادهای فرهنگی با مردم به صورت مستمر و تخصصی جهت رشد آگاهی و بینش اسلامی و ایرانی.
- حمایت از خدمات فرهنگی و اجتماعی دستگاه ها و نهادهای دولتی جهت استمرار امنیت و نظم اجتماعی در سطح منطقه

منابع

الف- منابع فارسی

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

اردیبهشت ۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

- (۱) ادوارز، جک ئی و همکاران، ۱۳۷۹، "تحقیق پیمایشی راهنمای عمل" ترجمه سید محمد اعرابی - داوود ایزدی، چاپ اول، انتشارات دفتر پژوهشهای فرهنگی، تهران.
- (۲) ازکیا، مصطفی - غفاری، غلامرضا، ۱۳۸۳، "توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران"، چاپ اول، نشرنی، تهران.
- (۳) ازکیا، مصطفی - غفاری، غلامرضا، ۱۳۸۴، "جامعه شناسی توسعه"، چاپ پنجم، انتشارات کیهان، تهران.
- (۴) ازکیا، مصطفی - فیروزآبادی، سید احمد، ۱۳۸۴، "سرمایه اجتماعی و نقش آن در شکل های تولیدی (مطالعه موردی حوزه آبریز کرخه)"، مجله جامعه شناسی ایران، شماره ۴، دوره پنجم، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، تهران.
- (۵) اصغر پور، احمد رضا، ۱۳۸۴، "سنجش میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد در سال تحصیلی ۸۴-۱۳۸۳ و عوامل موثر بر آن"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات علوم انسانی دکتر علی شریعتی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- (۶) الوانی، سید مهدی - شیروانی، علیرضا، ۱۳۸۵، "سرمایه اجتماعی"، چاپ اول، انتشارات مانی، اصفهان.
- (۷) الوانی، سید مهدی - سیدنقوی، میر علی، ۱۳۸۶، "سرمایه اجتماعی: مفاهیم و نظریه ها"، فصلنامه مطالعات مدیریت، شماره ۳۳-۳۴، تهران.
- (۸) ایران نژاد پاریزی، مهدی، ۱۳۸۲، "روشهای تحقیق در علوم اجتماعی"، چاپ دوم، انتشارات نشر مدیران، تهران.
- (۹) باستانی، سوسن - صالحی هیکویی، مریم، ۱۳۸۶، "سرمایه اجتماعی شبکه و جنسیت: بررسی ویژگی های ساختی، تعاملی و کارکردی شبکه اجتماعی زنان و مردان در تهران"، نامه علوم اجتماعی، شماره ۳۰، دوره بهار، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، تهران.
- (۱۰) باقری، اشرف السادات، ۱۳۸۶، "بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و توسعه"، چاپ در مجموعه خلاصه مقالات همایش سرمایه اجتماعی و توسعه در ایران.
- (۱۱) بی، ارل، ۱۳۸۴، "روش تحقیق در علوم اجتماعی"، ترجمه رضا فاضل، چاپ اول، انتشارات سمت، تهران.
- (۱۲) بیکر، ترزال، ۱۳۷۷، "نحوه انجام تحقیقات اجتماعی"، ترجمه هوشنگ نایی، چاپ اول، انتشارات روش،
- (۱۳) پیران، پرویز و دیگران، ۱۳۸۶، "کارپایه مفهومی و مفهوم سازی سرمایه اجتماعی (با تأکید بر شرایط ایران)"، فصلنامه رفاه، سال ششم، شماره ۲۳، دانشگاه علوم بهزیستی، تهران.
- (۱۴) تاج بخش، کیان، ۱۳۸۵، "سرمایه اجتماعی" ترجمه افشین خاکباز - حسن پویان، چاپ دوم، نشر شیرازه، تهران.
- (۱۵) ---، ---، ۱۳۸۶، "نقش سرمایه اجتماعی در عملکرد نهادهای مدنی"، چاپ در مجموعه خلاصه مقالات همایش سرمایه اجتماعی و توسعه در ایران.
- (۱۶) توسلی، غلامعباس، ۱۳۸۶، "نظریه های جامعه شناسی"، نشر سمت، چاپ دهم، تهران.
- (۱۷) توسلی، غلامعباس - موسوی، مرضیه، ۱۳۸۴، "مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه های سرمایه اجتماعی"، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۶، زمستان، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، تهران.

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

اردیبهشت ۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

- ۱۸) حافظ نیا، محمد رضا، ۱۳۸۵، "مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی"، چاپ داوودهم، نشر سمت، تهران.
- ۱۹) حسن زاده، رمضان و مداح، محمد تقی، ۱۳۸۶، "روش های آماری در علوم رفتاری"، چاپ اول، نشر ویرایش.
- ۲۰) چلبی، مسعود، ۱۳۸۶، "جامعه شناسی نظم"، چاپ چهارم، نشر نی، تهران.
- ۲۱) خنده رو، مهدی، ۱۳۸۷، "بررسی سرمایه اجتماعی و عوامل موثر بر شکل گیری آن در سطح محله (مطالعه موردی محله های منطقه ۹ شهرستان مشهد)"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات علوم انسانی دکتر علی شریعتی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه اصفهان.
- ۲۲) درانی، کمال - رشیدی، زهرا ۱۳۸۷، "بررسی تعاریف، مفاهیم و چگونگی ایجاد سرمایه اجتماعی"، ماهنامه مهندسی فرهنگی، شماره ۱۸ و ۱۷، سال دوم، ماه خرداد و تیر، تهران.
- ۲۳) دواس، دی. ای. ۱۳۷۶، "پیمایش در تحقیقات اجتماعی"، ترجمه هوشنگ نایی، چاپ اول، نشر نی، تهران.
- ۲۴) رفیع پور، فرامرز، ۱۳۷۴، "کندوکاوها و پنداشتها"، چاپ دوم، انتشارات سهامی نشر، تهران.
- ۲۵) زاهدی، محمد جواد، ۱۳۸۵، "توسعه و نابرابری"، چاپ دوم، انتشارات مازیار، تهران.
- ۲۶) زومکا، پیوتر، ۱۳۸۶، "اعتماد نظریه جامعه شناختی"، ترجمه غلامرضا غفاری، چاپ اول، نشر شیرازه، تهران.
- ۲۷) زنجانی زاده، هما، ۱۳۸۳، "مقدمه ای بر جامعه شناسی پیروردیو"، مجله علوم اجتماعی دوره اول شماره ۲ تابستان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی، مشهد.
- ۲۸) ساروخانی، باقر، ۱۳۷۷، "روش تحقیق در علوم اجتماعی"، ج اول، چاپ اول، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی، تهران.
- ۲۹) سرمده، زهره و دیگران، ۱۳۸۳، "روش تحقیق در علوم رفتاری"، چاپ دهم انتشارات آگه، تهران.
- ۳۰) شارع پور، محمود، ۱۳۷۹، "سرمایه اجتماعی در حال فرسایش است (نقد و بررسی کتاب پایان نظم بررسی سرمایه اجتماعی و حفظ آن)"، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۳۶-۳۷، مهرماه و آبانماه، تهران.
- ۳۱) ---، ---، ۱۳۸۳، "ابعاد و کارکردهای سرمایه اجتماعی و پیامدهای حاصل از فرسایش آن"، از کتاب «بررسی مسائل اجتماعی ایران»، انتشارات دانشگاه پیام نور، تهران.
- ۳۲) ---، ---، خوش فر، غلامرضا ۱۳۸۱، "رابطه سرمایه فرهنگی با هویت اجتماعی جوانان: مطالعه موردی شهر تهران"، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۰، دوره پاییز و زمستان، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، تهران.
- ۳۳) شجاعی باغینی، محمد مهدی، ۱۳۸۷، "مبانی مفهومی سرمایه اجتماعی"، چاپ اول، انتشارات پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم و تحقیقات فناوری، تهران.
- ۳۴) شکرپیگی، عالی، ۱۳۸۶، "مطالعه جامعه شناختی سرمایه اجتماعی خانواده ایرانی" قابل دسترس <http://sociologyofiran.com>
- ۳۵) صادقی، علی، ۱۳۸۵، "آشنایی با نرم افزار تجزیه و تحلیل SPSS 14"، چاپ دوم، انتشارات جهاد دانشگاهی واحد تهران، تهران.
- ۳۶) عبدالباقی، عبدالمجید و دیگران، ۱۳۸۶، "توسعه سرمایه اجتماعی در سایه اعتماد"، چاپ در مجموعه خلاصه مقالات همایش سرمایه اجتماعی و توسعه در ایران.

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

اردیبهشت ۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

- (۳۷) علیوردی نیا، اکبر-شارع پور، محمود، ورمزبار، مهدی، ۱۳۸۷، " سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری"، پژوهش زنان، شماره ۲، دوره ۶، تابستان، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، تهران
- (۳۸) کلمن، جیمز، ۱۳۸۷، " بنیادهای نظریه اجتماعی"، ترجمه منوچهر صیوری، چاپ اول، نشر نی، تهران.
- (۳۹) کورتز، نورمن، ۱۳۸۳، "آمار در علوم اجتماعی"، ترجمه حبیب الله تیموری، چاپ سوم، نشر نی، تهران.
- (۴۰) فاین، بن، ۱۳۸۵، " سرمایه اجتماعی و نظریه اجتماعی"، ترجمه سید محمد کمال سروریان، چاپ اول، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران.
- (۴۱) فیروزآبادی، سید احمد، ۱۳۸۶، " منابع سرمایه اجتماعی در ایران"، چاپ در مجموعه خلاصه مقالات همایش سرمایه اجتماعی و توسعه در ایران.
- (۴۲) فیلد، جان، ۱۳۸۵، " سرمایه اجتماعی"، ترجمه احمد رضا اصغرپور، انتشارات دانشگاه فردوسی، مشهد
- (۴۳) ---، ---، ۱۳۸۵، " سرمایه اجتماعی"، ترجمه جلال متقی، چاپ اول، نشر موسسه عالی پژوهش، تهران.
- (۴۴) ---، ---، ۱۳۸۶، " سرمایه اجتماعی"، ترجمه غلامرضا غفاری، چاپ اول، انتشارات کویر، تهران.
- (۴۵) فوکویاما، فرانسیس، ۱۳۸۵، " پایان نظم سرمایه اجتماعی و حفظ آن"، ترجمه غلامعباس توسلی، چاپ دوم، انتشارات حکایت قلم نوین، تهران.
- (۴۶) مصطفوی، سید محمد حسن، ۱۳۸۷، " نقش سرمایه اجتماعی در تولید"، ماهنامه مهندسی فرهنگی، شماره ۱۸ و ۱۷، سال دوم، ماه خرداد و تیر، تهران
- (۴۷) ---، ---، ۱۳۸۷، " عوامل تأثیر گذار بر سطح سرمایه اجتماعی و راهکارهای ارتقای آن"، ماهنامه مهندسی فرهنگی، شماره ۲۴ و ۲۳، سال سوم، ماه آذر و دی، تهران
- (۴۸) ناطق پور، محمد جواد-فیروز آبادی، سید احمد، ۱۳۸۵، " شکل گیری سرمایه اجتماعی و فرا تحلیل عوامل موثر بر آن"، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۸، دوره پائیز، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، تهران
- (۴۹) نوغانی، محسن، ۱۳۸۲، " سرمایه فرهنگی و ورود به آموزش عالی"، فصلنامه پژوهشی- فرهنگی و هنری خراسان، سال پنجم، شماره ۱۳، دوره تابستان، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی خراسان رضوی، مشهد
- (۵۰) ملاحسنی، حسین، ۱۳۸۳، " سرمایه اجتماعی در سطح محله"، چکیده مقالات همایش توسعه محله ای، تهران: شهرداری تهران.
- (۵۱) مظلوم خراسانی، محمد- اصغر پور ماسوله، احمد رضا، ۱۳۸۴، " سنجش میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد در سال تحصیلی ۱۳۸۳-۴۸ و عوامل موثر بر آن"، مجله علوم اجتماعی، دوره دوم، شماره ۲، پائیز و زمستان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی، مشهد
- (۵۲) مولر، جی. اچ- شوسلر، کی. اف- کاستنر، اچ. ال، ۱۳۸۷، " استدلال آماری در جامعه شناسی"، ترجمه هوشنگ نایی، چاپ اول، نشر نی، تهران.
- (۵۳) هدایتی، نرگس، ۱۳۸۶، " مفاهیم، کارکردها و چارچوب نظری سرمایه اجتماعی با نگاهی به وضعیت آن در ایران"، چاپ در مجموعه خلاصه مقالات همایش سرمایه اجتماعی و توسعه در ایران.

منابع انگلیسی:

- 54) Duncan, H.E.2004, Larning Community Development on-lhine: a social Capital perspective. University Of Saskaatchewan Saskatoon: philosophy dissertation.

همایش ملی خراسان جنوبی، نظم و امنیت

اردیبهشت ۱۳۹۲ - دانشگاه بیرجند

National Congress on South Khorasan, Discipline and Security (SKDS-2013)

- 55) Mclucas, K.M.2004, and Water from Ancient Wells: Perspectives on Social Capital, Community Development and Community Economic Development at Four 1890 Land-Grant Institutions in their: Local Community. University of Missouri-Colombia: Philosophy dissertation.
- 56) Oorschot, W.v., Arts, W, &Gelissen, J.2006, Social Capital in Europe Measurement and Social and Regional Distribution of a Multifaceted Phenomnon. Acta sociological, 49; 149.
- 57) Staber, U.2006, Social Capital: Emprical Meaning and Measurement Validity. Australian institute of family studies, Research peper no.27.
- 59) White. J and Olson.P attitude toward people with disabilities a comparision of rehabilitation nurse, therapists occupational therapists and physical. Rehabilitation nursing 1998, 23: 126.